

Sygn. akt II Ca 336/13

POSTANOWIENIE

Dnia 23 października 2013 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny - Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Iwona Tchórzewska (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Magdalena Kuczyńska

Sędzia Sądu Rejonowego Anna Wołucka – Ławnikowicz

(delegowana)

Protokolant: Sekretarz sądowy Katarzyna Gustaw

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2013 roku w Lublinie

na rozprawie

sprawy ze skargi M. K.

z udziałem J. S. (1), J. C., D. K. i B. K.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej z dnia 6 kwietnia 2011 roku, sygn. akt I Ns 1518/10

na skutek apelacji uczestniczki J. S. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej

z dnia 19 kwietnia 2012 roku, sygn. akt I Ns 6121/11

postanawia:

I. odrzucić apelację w części dotyczącej rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I zaskarżonego postanowienia;

II. uchylić zaskarżone postanowienie w części objętej punktami II i III i sprawę w tym zakresie przekazać Sądowi Rejonowemu w Białej Podlaskiej do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

Sygn. akt II Ca 336/13

UZASADNIENIE

Prawomocnym postanowieniem z dnia 6 kwietnia 2011 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt I Ns 1518/10, Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej stwierdził, że spadek po A. W., zmarłym dnia 27 listopada 2009 roku w W. i tam ostatnio stale zamieszkałym, na podstawie ustawy nabyły siostry matki spadkodawcy: J. S. (1), córka J. i R. i F. P., córka J. i R., po 1/2 części każda z nich.

Na skutek skargi M. K. o wznowienie postępowania zakończonego wyżej wymienionym postanowieniem, Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2012 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt

I Ns 6121/11, wznowił postępowanie w sprawie I Ns 1518/10 (pkt I postanowienia); zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej wydane w sprawie o podanej w punkcie I sygnaturze i stwierdził, że spadek po A. W., zmarłym dnia 27 listopada 2009 roku w W., ostatnio stale zamieszkałym w K., na podstawie ustawy nabyły siostry matki spadkodawcy: J. S. (1) (z domu Ż.) i F. P. (z domu Ż.) – córki J. i R. – po 1/3 części każda z nich oraz córki siostry matki spadkodawcy: M. K. (z domu S.) i J. C. (z domu S.) – córki S. i G. – po 1/6 części każda z nich (pkt II postanowienia) oraz zasądził od uczestniczek F. P. i J. S. (1) na rzecz wnioskodawczyni kwoty po 25 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sporządzenie uzasadnienie postanowienia z dnia 19 kwietnia 2012 roku nie było możliwe (wzmianka Przewodniczącego I Wydziału Cywilnego Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej na karcie 214 akt sprawy).

Apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej z dnia 19 kwietnia 2012 roku wniosła J. S. (1), zaskarżając to orzeczenie w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów postępowania art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 401 pkt 2 k.p.c. poprzez wznowienie postępowania w sytuacji, gdy wnioskodawca był należycie reprezentowany oraz nie był pozbawiony możliwości działania, ponieważ został wezwany do udziału w sprawie, jak również ustanowiono kuratora w osobie pracownika sądu - E. W. zgodnie z postanowieniem z dnia 8 grudnia 2010 roku Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej, sygn. akt I Ns 1518/10;

2. naruszenie przepisów postępowania art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 403 § 2 k.p.c. poprzez uznanie, iż brak wskazania wszystkich okoliczności w momencie składania wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, uzupełnionych w toku postępowania, tj. wskazanie pozostałych uczestników postępowania, w tym wnioskodawczyni, przywołanych w skardze o wznowienie postępowania z dnia 15 lipca 2011 roku oraz karty świątecznej od uczestniczki F. P. odzwierciedla przesłankę wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy, z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu, uzasadniających wznowienie postępowania;

3. naruszenie przepisów postępowania art. 679 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, iż dokument w postaci karty świątecznej wraz z kopertą oraz okoliczności wskazane w skardze o wznowienie postępowania dają podstawę do zmiany postanowienia w myśl tego przepisu, mając na uwadze czynności podjęte przez Sąd w toku postępowania prowadzonego pod sygn. akt I Ns 1518/10 o stwierdzenie nabycia spadku.

Powołując się na wymienione zarzuty, apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie skargi oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania apelacyjnego.

Równocześnie J. S. (1) wniosła o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji.

Postanowieniem z dnia 12 lutego 2013 roku Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej przywrócił uczestniczce J. S. (1) termin do wniesienia apelacji od postanowienia tego Sądu z dnia 19 kwietnia 2012 roku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja w części dotyczącej rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I zaskarżonego postanowienia podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Obowiązujący przed dniem 6 lutego 2005 roku przepis art. 411 k.p.c. przewidywał, że na rozprawie sąd rozstrzyga przede wszystkim o dopuszczalności wznowienia i odrzuca skargę, jeżeli brak ustawowej podstawy wznowienia albo termin do wniesienia skargi nie został zachowany. Sąd może jednak po rozważeniu stanu sprawy połączyć badanie dopuszczalności wznowienia z rozpoznaniem sprawy. Mimo uchylenia powyższego artykułu z dniem 6 lutego 2005 roku, w doktrynie prawa wskazuje się na potrzebę wydania postanowienia o wznowieniu postępowania, a ponadto podstawa do jego wydania przez sąd powszechny wyprowadzana jest z treści art. 412 § 4 k.p.c. (tak „Kodeks

postępowania cywilnego. Komentarz” pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2008, str. 584 oraz Dariusz Zawistowski Komentarz do art. 412 kodeksu postępowania cywilnego w System Informacji Prawnej LEX). Niezależnie jednak od tego zagadnienia nie budzi wątpliwości, że postanowienie rozstrzygające pozytywnie o wznowieniu postępowania nie jest zaskarżalne. Można je zwalczać jedynie w drodze zarzutów podlegających rozpoznaniu przez sąd odwoławczy w oparciu o art. 380 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1998 roku, II CKN 64/98, LEX nr 1214666).

Zatem wydane przez Sąd pierwszej instancji postanowienie o wznowieniu postępowania w sprawie akt I Ns 1518/10 nie podlegało zaskarżeniu apelacją, którą w tym zakresie należało odrzucić na podstawie art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

Zasługiwał natomiast na uwzględnienie wniosek apelacyjny o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej w pozostałej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji, aczkolwiek z innych przyczyn, niż podniesione w treści środka odwoławczego.

Rozpoznając na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. zarzuty apelacyjne dotyczące podstawy wznowienia postępowania Sąd Okręgowy uznał te zarzuty za niezasadne.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 403 § 2 k.p.c., zgodnie z którym można żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Skarżąca M. K. rzeczywiście powołała przepis art. 403 § 2 k.p.c. w ramach podstawy prawnej wniesionej skargi o wznowienie postępowania. Jednakże w świetle uzasadnienia skargi, a także wyjaśnień skarżącej (k. 25 verte) nie budzi wątpliwości, że skarga opiera się na innej podstawie wznowienia, a mianowicie na przewidzianej w art. 401 pkt 2 k.p.c. nieważności postępowania polegającej na pozbawieniu skarżącej możliwości działania w postępowaniu objętym skargą o wznowienie. M. K. w uzasadnieniu skargi powołała się bowiem na okoliczność, że dopiero po zakończeniu postępowania w sprawie I Ns 1518/10 powzięła wiadomość o tym postępowaniu i wydanym w nim postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku po A. W., którego była ciotką, a także zarzuciła, że wnioskodawczyni F. P. mimo wiedzy o miejscu zamieszkania skarżącej oraz miejscu zamieszkania J. C. – także ciotki spadkodawcy, nie wskazała rzetelnie uczestników postępowania.

W ocenie Sądu Okręgowego powyższa podstawa wznowienia zaistniała w sprawie. Nie zasługuje zaś na podzielenie przeciwne stanowisko apelującej, odwołujące się do czynności podjętych przez Sąd Rejonowy w sprawie I Ns 1518/11, w szczególności zaś wezwania do udziału w tej sprawie w charakterze uczestników postępowania J. S. (2) i M. S. (postanowienie k. 46 akt i Ns 1518/10) oraz ustanowienia dla tych uczestników, jako nieznanych z miejsca pobytu, kuratora w osobie pracownika Sądu.

Zgodnie z utrwalonymi w doktrynie i orzecznictwie poglądami, do pozbawienia strony (uczestnika postępowania nieprocesowego) możliwości obrony jej praw dochodzi wówczas, gdy z powodu naruszenia przez sąd lub stronę przeciwną określonych przepisów lub zasad procedury cywilnej, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub istotnej jego części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03, opubl. w LEX nr 151638).

Szczególnym wypadkiem pozbawienia strony (uczestnika) możliwości obrony swoich praw powodującym nieważność postępowania jest ustanowienie dla tej strony (uczestnika) kuratora bez dostatecznego uprawdopodobnienia, że miejsce pobytu strony (uczestnika) nie jest znane (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1982 r., I CR 389/82 /LEX 8490/ oraz z dnia 8 kwietnia 1998 r., III CKU 12/98 /Prok. i Pr. wkł. 1998/11-12/44/, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 26 września 1996 r., I ACa 261/96 /OSA 1997/11-12/64/).

Wskazać należy, że zgodnie z art. 143 k.p.c. podstawą ustanowienia kuratora jest konieczność doręczenia stronie pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jej praw w sytuacji, gdy miejsce pobytu strony nie jest znane. Przy tym w postępowaniu nieprocesowym, w razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu nie jest znane, jego wyznaczenie następuje z urzędu stosownie do art. 510 § 2 zd. 2 k.p.c. Nałożenie obowiązku działania z urzędu sprawia, że przewodniczący przed ustanowieniem kuratora powinien przeprowadzić stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zainteresowanej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1998 r., II CKU 61/98, Prok. i Pr. wkł. 1999/3/37). Samo twierdzenie osoby żądającej ustanowienia kuratora, że miejsce pobytu uczestnika nie jest znane, jest w tym zakresie niewystarczające. Przy ocenie omawianej przesłanki przewodniczący powinien bowiem ze szczególną starannością przeanalizować okoliczności, które miałyby uzasadniać ustanowienie kuratora do zastępowania zainteresowanego, podejmując w szczególności starania zmierzające do ustalenia jego miejsca pobytu.

W niniejszej sprawie nie uczyniono zadość powyższemu obowiązkowi. Przed ustanowieniem kuratora nie zostały bowiem podjęte wszystkie czynności, które w okolicznościach przedmiotowej sprawy mogłyby doprowadzić do ustalenia miejsca zamieszkania osób zainteresowanych. Przede wszystkim w piśmie z dnia 21 maja 2010 roku F. P. nie stwierdziła, że nie jest jej znane miejsce pobytu córek siostry G. S.. Podała jedynie, że nie utrzymuje z nimi kontaktu osobistego ani adresowego, której to okoliczności przeczy korespondencja złożona w postępowaniu ze skargi o wznowienie (k. 10-11 oraz k. 24 akt sprawy I Ns 6121/11). Przed wydaniem postanowienia o ustanowieniu kuratora Sąd nie podjął żadnych innych czynności dla stwierdzenia zaistnienia przesłanki, o której mowa w art. 144 § 1 k.p.c., to jest uprawdopodobnienia, że miejsce pobytu uczestniczek nie jest znane, w szczególności nie wysłuchał na te okoliczności wnioskodawczyni i uczestniczki J. S. (1), nie zażądał też złożenia informacji co do miejsca zameldowania.

Zaniechanie tych czynności oznacza, że ustanowienie dla uczestniczek kuratora procesowego nastąpiło z naruszeniem art. 144 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., pozbawiając M. K. i J. C. możliwości działania i obrony swych praw w sprawie I Ns 1518/10. Ta zaś okoliczność stanowiła skuteczną podstawę wznowienia postępowania zgodnie z przywołanym wcześniej przepisem art. 401 pkt 2 k.p.c.

W związku z podniesionym w apelacji zarzutem naruszenia art. 679 § 1 k.p.c. wskazać należy, że zaskarżone postanowienie nie zostało wydane w postępowaniu prowadzonym w oparciu o art. 679 k.p.c., ale w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania.

W myśl § 1-3 art. 679 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość (§ 1). Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany (§2). W razie przeprowadzenia dowodu, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd spadku, zmieniając to postanowienie, stwierdzi nabycie spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym (§ 3). Zgodnie zaś z § 4 art. 679 k.p.c. jego § 1-3 stosuje się odpowiednio do zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia oraz do stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego.

Przepis art. 679 k.p.c. co do zasady zastępuje instytucję wznowienia postępowania w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku. W myśl bowiem art. 524 § 1 k.p.c. uczestnik postępowania może żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, jednakże wznowienie postępowania nie jest dopuszczalne, jeżeli postanowienie kończące postępowanie może być zmienione lub uchylone.

Wymaga przy tym zaznaczenia, że art. 679 k.p.c. wyklucza postępowanie wznowieniowe tylko w takim zakresie, w jakim na jego podstawie dopuszczalna jest zmiana prawomocnego postanowienia spadkowego. Tylko więc w zakresie objętym jego dyspozycją art. 679 k.p.c. zastępuje instytucję wznowienia postępowania. W konsekwencji zachodzi

możliwość wznowienia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku ze skargi uczestnika tego postępowania na podstawie nieważności postępowania (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 listopada 2003 roku, III CK 144/O2, niepubl. oraz w postanowieniu z dnia 17 lutego 2011 roku, III CZ 6/11, LEx nr 1102868).

Zatem w sytuacji, gdy w sprawie I Ns 1518/10 zachodziła nieważność postępowania, ponieważ będące jego uczestnikami M. K. i J. C. z powodu naruszenia przez Sąd przepisów postępowania były pozbawione możliwości działania, skargę M. K. o wznowienie tego postępowania należało uznać za dopuszczalną.

Zarazem nie budzi wątpliwości, że skarga została wniesiona w terminie, o którym mowa w art. 407 § 1 k.p.c.

Mimo stwierdzonej dopuszczalności wznowienia, postanowienie z dnia 19 kwietnia 2012 roku w zaskarżalnym apelacją zakresie podlegało uchyleniu, a sprawa – przekazaniu Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Podstawę uchylenia orzeczenia stanowi art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., gdyż wydanie postanowienia co do istoty sprawy wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Jak wynika bowiem z akt sprawy, Sąd pierwszej instancji poprzestał na odebraniu informacyjnych wyjaśnień od skarżącej M. K. i uczestniczki J. C. (k. 25v.-26). Nie przeprowadził natomiast postępowania dowodowego, w szczególności zaś nie odebrał niezbędnego w tym postępowaniu zapewnienia przewidzianego w art. 671 k.p.c.

Trzeba zaś podkreślić, że z treści skargi o wznowienie postępowania, a także wyjaśnień M. K. wynika, iż matka spadkodawcy R. W. z domu Ż. miała cztery siostry: F. P., J. S. (1), G. S. oraz H. D.. Zgodnie z wyjaśnieniami skarżącej H. D. zmarła 3-4 lata przez G. S. i według wiedzy M. K. H. D. nie miała dzieci. Skarżąca zastrzegła przy tym, że H. D. wyjechała z B. w młodym wieku (k. 25v.), a w postępowaniu odwoławczym podała, że H. D. nie utrzymywała kontaktu z rodziną skarżącej.

Dla wydania prawidłowego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. W., a w pierwszym rzędzie dla prawidłowego ustalenia kręgu osób zainteresowanych w sprawie zgodnie z art. 510 k.p.c. oraz art. 669 k.p.c., trzeba więc odebrać od wszystkich uczestników należących do grona spadkobierców pełne zapewnienie, o którym mowa w art. 671 k.p.c., w szczególności w zakresie dotyczącym daty śmierci H. D. oraz osób jej ewentualnych zstępnych. Nie można w tym zakresie uznać za wystarczające treści pism procesowych J. S. (1) oraz F. P. nadesłanych w postępowaniu odwoławczym (k. 261 i 265), gdyż zgodnie z art. 671 § 3 k.p.c. dopiero zapewnienie jest pod względem skutków karnych równoznaczne ze złożeniem zeznań pod przysięgą, o czym sędzia powinien uprzedzić składającego zapewnienie. Trzeba przy tym wskazać, że w świetle pism J. S. (1) oraz F. P. (k. 259, 263) zasadnym jest odebranie zapewnień od wymienionych osób w drodze pomocy sądowej.

Zapewnienia powinny obejmować wszelkie okoliczności pozwalające na ustalenie ostatniego miejsca zamieszkania oraz daty i miejsca śmierci H. D., a także faktu czy pozostawiła ona zstępnych. W zależności od treści zapewnień Sąd pierwszej instancji winien dołączyć dotyczące tych osób odpisy skrócone właściwych aktów stanu cywilnego i ewentualnie wezwać zainteresowanych do udziału w sprawie. Sąd winien także ocenić czy zapewnienie lub inne dowody są wystarczające do wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, a w przeciwnym razie dokonać ogłoszenia stosownie do art. 672-674 k.p.c. Trzeba zauważyć, że art. 672 k.p.c. określa obligatoryjną treść ogłoszenia, które może ponadto zawierać inne dane mogące przyczynić się do zgłoszenia się spadkobierców.

Dopiero po przeprowadzeniu całego postępowania dowodowego Sąd pierwszej instancji stosownie do wyników tego postępowania rozstrzygnie co do meritum sprawy.

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych przepisów oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji postanowienia.